

Veřejný ochránce práv
OMBUDSMAN

DOPORUČENÍ KRAJŮM

v souvislosti se systematickými návštěvami ochránce v letech 2011–2012

Kraj jako zřizovatel dětského domova pro děti do 3 let věku (tzv. kojeneckého ústavu), resp. poskytovatele zdravotních služeb

- 1. Doporučuji, aby zřizovatel v souladu s poptávkou jednotlivých regionů po profesionální péči o děti raného věku transformoval stávající zařízení na nízkokapacitní, ohroženým rodinám dostupná a doplňkové povahy (vedle náhradní rodinné péče).**
- 2. Doporučuji, aby zřizovatel zajistil dostatečný počet a odbornost personálu v přímé práci u dítěte,** aby péče mohla odpovídat specifickým potřebám dětí a jejich rodičů a neměla odosobněný ráz jako dosud (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 148*).
- 3. Doporučuji, aby zřizovatel zajistil podmínky (personální) pro sociální práci v kojeneckých ústavech,** tak aby zařízení mohla
 - aktivně spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte, rodinou a případně i soudem a předcházet tak prodlužování pobytu dítěte v zařízení, jež je aktuálně typické (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 50 a násl.*),
 - nastartovat proces sanace rodiny v případech, kdy je orgán sociálně-právní ochrany dítěte dosud nečinný, což v důsledku jeho přetíženosti bylo zjištěno často, a urgovat zajištění vhodné sociální služby u orgánů, jež jsou za ně v regionu odpovědné (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 65, 84*),
 - aktivizovat orgány sociálně-právní ochrany dětí v poměrně četných situacích, kdy jsou nečinné nebo kdy různá řízení trvají neúměrně dlouho (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 49, 76, 87, 97*),
 - iniciovat u orgánu sociálně-právní ochrany podání návrhu na zahájení řízení o nezájmu rodičů o dítě v situacích, kdy je orgán dosud nečinný a pobyt dítěte v zařízení se prodlužuje (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 86*).

4. Doporučuji, aby zřizovatel

- Zajistil získávání skutečně informovaných souhlasů rodičů s poskytováním zdravotních služeb v průběhu pobytu dítěte v zařízení (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 71 a násl.*),
 - umožnil společný život sourozenců, kteří jsou umístěni do jednoho zařízení, a podmínky pro udržování kontaktu s ostatními sourozenci a blízkými (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 66 a násl. a 116*),
 - dbal o všechny náležitosti právního úkonu zakládajícího dobrovolný pobyt dítěte v kojeneckém ústavu, aby se zlepšila stávající roztržitá praxe používání různých souhlasů, žádostí a dohod, jež nestanoví najisto vzájemná práva a povinnosti zařízení a zákonných zástupců dítěte (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 33 a násl.*),
 - zapovídal pracovníkům zařízení přijímat roli poručníka dětí umístěných v zařízení (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 78 a násl.*),
 - maximálně usiloval o společné umístění dítěte s matkou, která má nařízenou ústavní výchovu (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 29*),
 - vyvíjel maximální úsilí o zajištění vzdělávání v externí mateřské škole
- a za tím účelem také zprostředkoval Zprávu z návštěv kojeneckých ústavů zřizovaným zařízením.

Kraj jako zřizovatel dětského domova a krajský úřad jako odvolací orgán**5. Doporučuji, aby zřizovatel zajistil dostatečný počet a odbornost personálu v přímé práci u dítěte tam, kde je poskytována péče dětem se specifickými potřebami, zejména**

- finančně zajistil možnost snížení počtu dětí v rodinné skupině,
- v zařízeních pro děti s postižením či onemocněním zabezpečil dostatečné úvazky odborníků (etoped, psycholog, psychoped).

(*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 211 a násl., bod 281 a násl.; Zpráva z návštěv diagnostických ústavů bod 71 a násl., bod 80*).

6. Doporučuji, aby zřizovatel zajistil (případně i metodicky podpořil) plnění doporučení formulovaných domovům ve Zprávě z návštěv školských zařízení, především co se týká

- kontaktu s rodinou a společného umístění sourozenců (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 36, 47 a násl., 158 a násl., 96 a násl.*),
- odstranění mříží z prostor dětských domovů,
- řádného vymezení práv a povinností smluvních stran (včetně výpovědních důvodů i lhůt) ve smlouvách zakládajících pobyt zletilých nezaopatřených osob po ukončení výkonu ústavní výchovy (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 95 a násl.*),

- respektování zásady zákonnosti, předvídatelnosti, individualizace a přiměřenosti při rozhodování o opatření ve výchově (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 202 a násl.*),
- získávání souhlasů zákonných zástupců ve věcech vzdělávání dětí; pokud to není možné, iniciovat řízení o ustanovení opatrovníka (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 188 a násl.*)

a za tím účelem také zprostředkoval Zprávu z návštěv školských zařízení zřizovaným zařízením.

7. **Doporučuji zajistit podmínky pro to, aby v dětských domovech mohly i se svými dětmi zůstat dívky, které se v průběhu pobytu stanou matkami** (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 223*).
8. **Doporučuji kraji jako zřizovateli domovů zajistit, aby děti z dětských domovů nebyly vzdělávány ve škole, která je součástí domova**, a krajskému úřadu doporučuji při správě rejstříku škol a školských zařízení nezapisovat školy, jež jsou součástí dětských domovů pro nesoulad souběhu těchto dvou zařízení se zákonem (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 190 a násl.*).
9. **Doporučuji, aby krajský úřad jako odvolací orgán dbal na zákonný postup ředitele domova jako správního orgánu při rozhodování o právech a povinnostech v rámci výkonu ústavní výchovy**, zejména pokud jde o zjišťování stanovisek účastníků řízení a řádné odůvodňování rozhodnutí (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 173 a násl.*).

Metodické vedení orgánů sociálně-právní ochrany dětí

10. Vést metodicky orgány sociálně-právní ochrany dětí tak, aby

- pravidelně informovaly subjekty, jež figurují při komunitním plánování rozvoje sociálních služeb a jejich zřizování – tedy obce a kraje – o aktuálních potřebách v daném regionu (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 21 a násl.*),
- nepodávaly návrh na nařízení ústavní výchovy pouze na základě žádosti rodičů či z důvodu jejich nespolupráce (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 78 a násl.*),
- zajistily dítěti kvalifikované a nezávislé právní zastoupení v řízení o jeho odnětí z péče rodiny (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 83 a násl.*; *Zpráva z návštěv diagnostických ústavů bod 15 a násl.*; *Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 42 a násl.*),
- zjišťovaly vždy názor dítěte, pokud je rozhodováno o věcech, které se ho týkají, a v případě řízení hájily jeho právo být slyšeno (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 88 a násl.*; *Zpráva z návštěv diagnostických ústavů bod 18*),
- co nejdůsledněji využívaly stížnosti na průtahy v případech, kdy předmětná řízení trvají neúměrně dlouhou dobu (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 47 a násl.*),
- navštěvovaly děti v ústavní péči v zákonných intervalech, při návštěvách s dítětem hovořily o samotě (v bezpečném prostředí) a důsledně hájily jeho práva

(praktická možnost realizace práv dítěte v zařízení, životní podmínky apod.; *Zpráva z návštěv školských zařízení bod 54 a násl.*; *Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny*),

- aktivně napomáhaly udržování kontaktu dítěte umístěného v ústavní péči s osobami blízkými, včetně sourozenců (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 97 a násl.*; *Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 66 a násl., 116 a násl.*),
- navrhovaly společné umístění sourozenců, a to do stejného zařízení, příp. v rámci stejných skupin v zařízení (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 96.*; *Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 66 a násl., bod 117*),
- odpovědně prošetřovaly podmínky v rodině či u jiných osob, kde má dítě strávit „dovolenku“ či jiný pobyt mimo zařízení (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 159 a násl.*; *Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 130*),
- prováděly místní šetření, v případě potřeby i během pobytu dítěte u třetích osob (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 183*),
- předávaly dětem opouštějícím zařízení kontakty na kurátory pro dospělé (tam, kde působí) a kurátory pro dospělé upozorňovaly na případy dětí, které mají v sociální anamnéze ohrožující prvek, jež bude pravděpodobně působit na život mladého dospělého po opuštění školského zařízení (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 24*),
- s dostatečným předstihem před plánovaným opuštěním zařízení vyhledaly dítěti s postižením navazující sociální službu (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 292 a násl.*; *Zpráva z návštěv diagnostických ústavů bod 71 a násl.*),
- upozorňovaly rodiče na možnost žádat o dávku pomoci v hmotné nouzi – mimořádnou okamžitou pomoc na úhradu internátní a celodenní formy preventivně výchovné péče a na pokrytí nákladů na dojíždění klientů do ambulantního oddělení střediska (*Zpráva z návštěv středisek výchovné péče bod 45 a násl.*).

11. Vést metodicky orgány sociálně-právní ochrany dětí tak, aby ve vztahu k nezletilým matkám

- pomáhaly matce získat alespoň částečnou rodičovskou zodpovědnost, pokud jsou k tomu dány předpoklady,
- iniciovaly zahájení řízení o svěření dítěte do péče matky, pokud je schopna se o něj v zařízení starat,
- současně s návrhem na svěření do péče formulovaly rozsah styku dítěte s otcem, příp. omezení styku,
- respektovaly přání a názory matky a jednaly v zájmu jejího dítěte

(*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 228*).

12. Vést metodicky orgány tak, aby v souvislosti se sociálně-právní ochranou dítěte v kojeneckém ústavu

- podávaly návrh na zahájení řízení o nezájmu, dostanou-li od zařízení informace vzbuzující důvodné pochybnosti o opravdovém zájmu rodičů o dítě (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 85 a násl.*),

- u dítěte, které v zařízení není umístěno na základě předběžného opatření nebo rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, nespojovaly pobyt dítěte v domácím prostředí se svým předchozím písemným souhlasem (*Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 128 a násl.*).

13. Vést metodicky orgány sociálně-právní ochrany dětí tak, aby v souvislosti s náhradní rodinnou péčí

- principiálně každé dítě s nařízenou ústavní výchovou zařazovaly do evidence dětí určených pro náhradní rodinnou péči (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 29; Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 82 a násl.*),
- umisťovaly sourozence do náhradní rodinné péče společně, a pokud to není ze závažných důvodů možné, aktivně pečovaly o jejich vzájemný kontakt (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 36; Zpráva z návštěv kojeneckých ústavů bod 66 a násl.*),
- žadatelům o pěstounskou péči důkladně vysvětlovaly podstatu tohoto institutu a zdůrazňovaly, že je nutné zachovat a rozvíjet vztahy s biologickou rodinou (*Zpráva z návštěv školských zařízení bod 37*).

JUDr. Pavel V a r v a ř o v s k ý
veřejný ochránce práv